

Pavel Koblasa

Česká Olešná a její novodobí majitelé

Českou Olešnou najdeme na území dnešního okresu Jindřichův Hradec. Leží 13 kilometrů severovýchodním směrem od Jindřichova Hradce a 23 kilometrů severozápadně od Dačic. V současnosti tu žije přes dvě stě stálých obyvatel a spolu s Leštinou, Malým Jeníkovem a Palupínem administrativně patří k blízkému Strmilovu. Místo sousedí s obcemi Bednářečkem, Novou (dříve Německou) Olešnou, Strmilovem, Bořetínem a Popelínem. Ještě v období feudalismu patřila ves k Jihlavskému kraji, tudíž na Moravu. Ostatně její katastr se nachází na samé historické hranici probíhající mezi Českým královstvím a Moravským markrabstvím. V novém období příslušela osada k dačickému okresu a na Moravě úředně zůstala až do roku 1949, kdy ji komunisté připojili k Čechám. Česká Olešná se honosila označením nejzápadnější moravská obec.

Poprvé se ves připomíná v roce 1349, kdy Kristýna z Olešné postoupila dva lány (*de Olesnee*)¹ Jarošovi z Mirošova.² Původně se dělilo místo na českou a moravskou část, přičemž v moravském dílu stál dvůr, později s tvrzí. Existence české poloviny je doložena ještě v roce 1531.³ Přechnodně patřily k olešenskému alodnímu statku vsi Popelín a Palupín, jinak ho ale vždy tvořila jen jediná vesnice, a sice Česká Olešná (v německy psaných pramenech uváděna jako Böhmischwollschna). V držbě statku se v průběhu staletí vystřídala řada majitelů, jako například vladický rod z Vydří, Štítenští z Kostník, Špetlové z Prudic, Skrhových z Petrovic, Věžníkové, Koňasové z Vydří, Ostrovští ze Skalky, Allmanové von Allmstein či Moschlitzové.⁴ Až dne 30. července 1800 prodala Susanna von Moschlitz, rozená Majthényi de Kesseleökeó, za 42.000 zlatých rýnských celý statek manželům Heinrichovi a Anně Holleovým. Ti postoupili za 86.700 zlatých Českou Olešnou 19. července 1804 Karlu Wittichovi von Streitfeld. Od něho získal zboží 30. ledna 1810 Josef svobodný pán Laboriette de Saisac. Ten musel za nabytý majetek zaplatit již 150.000 zlatých rýnských.⁵

Když se statku ujal 27. listopadu 1838 po své matce Josef hrabě Trauttmansdorff-Weinsberg⁶, c. k. rytmistr a dědičný zemský hofmistr ve Štýrsku, žilo zde 531 poddaných a k panským pozemkům patřilo 97 hektarů polí, 90 hektarů luk a rybníčků, 40 hektarů pastvin a 98 hektarů lesa sdružených do jednoho polesí. Vrchnost měla k dispozici vedle zámku s parkem poplužní dvůr, ovčín (560 ovcí), pivovar a vinopalnu.

Zámek Česká Olešná před rokem 1919 a v současnosti

V popisu zámku je napsáno: „Vrchnost má zde nově postavený, prostorný a dobře zařízený zámek, který je obklopen pěknou zahradou, alejemi a ovocným stromovým ...“ V obci tou dobou hospodařilo 16 sedláků, 2 mlynáři, 9 chalupníků a 36 domkářů.⁷ Na olešenském katastrálním území se užívaly tato pomístní jména: Zlámaný vršek, Máchovy humna, U buku, Na vrškách, V koutech, U lesa, Za šejbem, Hrnovská studánka, Martinovský, Na kopcích, Padělky u kapličky, V trnkových, Padělky u kamenného kříže, Tuma.⁸

Za časů Karla Brdlíka, majitelem byl v letech 1892-1919, zaujímal statek 414 hektarů půdy, z toho 174 ha polí, 50 ha luk, 146 ha lesa a 42 ha rybníků. Příslušenství tvořily dvůr, lihovar a mlýn. Velkostatkář zaměstnával dva úředníky – správce dvora s lihovarem a revírníka.⁹ Po zániku Rakousko-Uherska se ani rozlohou malému statku České Olešné nevyhnula pozemková reforma. Republika Československá zastoupená přidělovým komisařem Malaníkem v roce 1925 zabavila Brdlíkům jedenáct hektarů pozemků.¹⁰ Ve třicátých letech se lesy při velkostatku členily do čtrnácti oddílů, a sice Přední Topil, Zadní Topil, Martinovský, Tumů kopec, U Bořetína, Skoupů vrch, Horní Machů, Dolní Machů, Horní Lísek, Radochův rybník, Dolní Lísek, U parku, Remís, Drahovický remís. Ludvík Brdlík přímo v České Olešné vlastnil objekty č. p. 1, 3, 31, 42 a 45.¹¹

¹ Jan TIRAY, *Vlastivěda moravská. II. Místopis. Telecký okres*, Brno 1913, s. 259.

² Ladislav HOSÁK – Rudolf ŠRÁMEK, *Místní jména na Moravě a ve Slezsku II*, Praha 1980, s. 172.

³ *Dačicko, Slavonicko, Telčsko. Vlastivěda moravská*, Brno 2005, s. 836.

⁴ Ladislav HOSÁK, *Historický místopis země moravskoslezské*, Brno 1938, s. 26-27.

⁵ Gregor WOLNY, *Die Markgrafschaft Mähren, VI. Band*, Brünn 1842, s. 627.

⁶ Josef hrabě Trauttmansdorff se narodil 2. června 1807 v Ljubljani. Neoženil se a dne 11. května 1867 se ve Vídni zastřelil.

⁷ Gregor WOLNY, *Die Markgrafschaft Mähren, VI. Band*, Brünn 1842, s. 628-629.

⁸ Ústřední archiv zeměměřičtví a katastru, Stabliní katastr – Morava a Slezsko, Česká Olešná, 1835, mapa 390.

⁹ Ignaz TITTEL, *Schematismus und Statistik des Grossgrundbesitzes in der Markgrafschaft Mähren und Herzogtume Schlesien*, Prag 1905, s. 22.

¹⁰ Jan VOŽENÍLEK, *Předběžné výsledky československé pozemkové reformy. Země Česká a Moravsko-slezská*, Praha 1930, s. 760.

¹¹ Státní oblastní archiv Třeboň – oddělení Jindřichův Hradec, Velkostatek Česká Olešná, Hospodářský rozvrh pro lesy velkostatku Česká Olešná, 1934-1943.

Nyní se pozastavíme u třech šlechtických osob, které se na České Olešné vystřídaly mezi léty 1800-1827. Jak již bylo výše uvedeno, v letech 1800-1804 drželi Českou Olešnou Heinrich a Anna Holleovi. Heinrich Holle byl synem vojenského lékaře Heinricha Holleho (*1734) a jeho ženy Rosalie rozené Gezek von Rittersfeld. Již v červnu 1756 vstoupil do císařské armády jako podchirurg u dělostřelectva, účastnil se celé sedmileté války a ve vojenských službách vydržel až do 6. června 1799. Za zásluhy během dlouholetého působení u artillerie a v různých chudinských špitálech ho císař povýšil 24. dubna 1792 do šlechtického stavu.¹² Heinrich Holle mladší vystudoval práva a stal se koncipistou u moravsko-slezského gubernia. V roce 1799 koupil za 54.000 zlatých rýnských od Jindřicha hraběte Haugwitzte statek Německé Knínice (Deutschknönitz, dnes Miroslavské Knínice) ve Znojemském kraji.¹³ Téměř současně si pořídil také olešenský statek. Podle ověření pořízeného v roce 1800 zdědil po svém otci celkem 15.154 zlatých 15 krejcarů, matka Rosalia mu zanechala 3.655 zlatých 42 krejcarů. Šlechtic Holle mladší se 25. září 1801 dočkal povýšení do rytířského stavu a polepšení erbu.¹⁴

V letech 1804-1810 následoval v držbě Karl Wittich von Streitfeld. Jeho předkové sloužili po dvě staletí habsburské dynastii, díky čemuž získali prostý šlechtický titul již dávno. Wittich nakoupil během napoleonských válek státní obligace v ceně 4.000 zlatých. Dne 20. ledna 1809 se dočkal rytířského titulu. Díky vlastnictví olešenského statku nabyl 10. února 1809 inkolát pro české země.¹⁵

GRAFEN LABORIETTE de SAISAC

VILBd.

35

Tyloff: Wappenbuch des österreichischen Monarchie, 1831-1868. Scan Google / Bayerische Staatsbibliothek.

Po Wittichovi se ujal České Olešné francouzský emigrant Josef svobodný pán Laboriette de Saisac, stavebník zdejšího klasicistního zámku. Kromě toho založil při zámku malý park, nechal vysázet stromořadí a patrně nechal vybudovat i nedaleký letohrádek Tumaperk, jehož zříceniny dodnes stojí na tzv. Tůmově vrchu (624 metrů nad mořem). Laboriette pocházel ze starobylého šlechtického rodu. Šestnáct let sloužil v rakouské armádě, zúčastnil se deseti bitev, například u Mondovi a Marenga. Po četných a vážných zraněních byl dán v roce 1808 pro chatrné zdraví do výslužby v hodnosti nadporučíka s penzí 400 zlatých ročně. Současně získal titul c. k. komořího. V roce 1810 požádal o inkolát pro české země a hraběcí titul, nicméně marně. Inkolát nakonec obdržel 1. dubna 1812 (nejvyšším rozhodnutím ze dne 13. dubna 1811) pro svou osobu a pro své manželské potomky.¹⁶ Hraběcího stavu se dočkal 4. července 1816. Taxu za propůjčení titulu stanovily úřady na 7.000 zlatých.¹⁷

Po Laboriettem následovala od 12. prosince 1827 Theresia ovdovělá hraběnka Trauttmansdorff-Weinsberg, rozená hraběnka Nádasdy de Nádasd et Fogarasföld, která v oblasti jihozápadní Moravy držela další statky.¹⁸ Éra šlechtických pánů na České Olešné skončila hrabaty Trauttmansdorffy roku 1867, kdy ji zakoupil Karel Lenert, někdejší správce panství Lesonice.¹⁹ Od roku 1892 patří velkostatek, s výjimkou období komunistické vlády, rodině Brdlíkově, která vlastnila důležité textilní továrny v Počátkách. Za Českou Olešnou zaplatili při koupi 324.484 rakouských korun.²⁰

¹² Österreichisches Staatsarchiv, Allgemeines Verwaltungsarchiv (dále „AVA“), Hofkanzlei, Sign. IV D 1, Adelsakten, Heinrich Holle - Adelstand, 24. IV. 1792.

¹³ Německé Knínice prodal Holle již v roce 1801.

¹⁴ AVA, Hofkanzlei, Sign. IV D 1, Adelsakten, Heinrich Holle – Ritterstand, 25. IX. 1801.

¹⁵ AVA, Hofkanzlei, Sign. IV D 1, Adelsakten, Carl Wittich von Streitfeld – Ritterstand, 20. I. 1809.
AVA, Hofkanzlei, Sign. IV D 1, Adelsakten, Carl Wittich von Streitfeld – Incolat, 10. II. 1809.

¹⁶ AVA, Hofkanzlei, Sign. IV D 1, Adelsakten, Josef Laboriette de Saisac – Incolat, 1. IV. 1812.

¹⁷ AVA, Hofkanzlei, Sign. IV D 1, Adelsakten, Josef Laboriette de Saisac – Grafenstand, 4. VII. 1816.

¹⁸ Terezie hraběnka Trauttmansdorffová (1771-1847) byla dcerou chorvatského bána Ference hraběte Nádasdyho (1708-1783) a jeho druhé manželky Terézie baronky Malatinszky de Felső- et Alsómalatin (1717-1786). V roce 1796 se provdala za Jana Nepomuka hraběte Trauttmansdorffa (1757-1809), s nímž měla tři syny a dvě dcery. Od 27. prosince 1823 byla majitelkou Starého Hobzí (Althart), od 15. prosince 1826 Jemnice (Jamnitz).

¹⁹ Jan TIRAY, *Vlastivěda moravská. II. Místopis. Telecký okres*, Brno 1913, s. 262.

²⁰ Ignaz TITTEL, *Schematismus und Statistik des Grossgrundbesitzes in der Markgrafschaft Mähren und Herzogtume Schlesien*, Prag 1905, s. 21.